Staten-Generaal **CP**
1 / 2

Vergaderjaar 2026-2027

20 043 **Parlementaire Vergadering van de Raad van Europa**

Nr. 170

Verslag van de zitting 2026 (vierde deel)
Vastgesteld 29 oktober 2026

1. Inleiding

De vierde deelsessie van de Parlementaire Assemblee van de Raad van Europa (PACE) in Straatsburg vond plaats van 28 september tot 2 oktober 2026. Er namen zes Eerste Kamerleden deel. Dit waren de senatoren **Kluit en Roovers** (PRO), **Panman** (BBB), **Vogels** (VVD, delegatieleider), **Moonen** (D66) en **Bovens** (CDA). Op de agenda stonden onder meer debatten over hervormingen van de Raad van Europa, de rol van de OESO bij het beoordelen van de impact van AI op de toekomst van werk, het waarborgen van de uitvoering van uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens met betrekking tot de Russische Federatie, en over bedreigingen voor het Internationaal Strafhof. Ook waren er debatten over de toenemende bedreigingen voor de pluriformiteit en onafhankelijkheid van de media, Europa als het snelst opwarmende continent: het versnellen van klimaatactie met jongeren, en een gezinsvriendelijk Europa: beleidsaanbevelingen voor demografische vernieuwing. Er waren spoeddebatten over repressie en gerichte aanvallen op LGBTI-personen en -verdedigers in Turkije en nepverkiezingen in Rusland en de destabiliserende aanvallen van dat land op Europa. Het actualiteitendebat ging over Ceuta. Het jointdebat behandelde een samenhangend beleid ten aanzien van

veteranen in Europa en de noodzaak van structurele ondersteuning voor Oekraïense soldaten die als gevolg van de vijandelijkheden een handicap hebben opgelopen. Toespraken waren van Z.D.H. Prins Albert II van Monaco, de president van de Portugese Republiek António José Martins Seguro en de Duitse minister van Buitenlandse Zaken Johann Wadephul. De 14e Václav Havel-prijs werd uitgereikt aan de Iraanse mensenrechtenadvocaat Nasrin Sotoudeh.

De delegatie had een ontmoeting met de nieuwe Permanent Vertegenwoordiger bij de Raad van Europa, André Haspels, en de nieuwe Nederlandse rechter bij het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, Corinna Wissels.

2. Plenaire debatten

Bij de opening van de plenaire zitting op maandag 28 september verwelkomde PACE President Petra Bayr (Oostenrijk) de zes nieuwe democratische vertegenwoordigers uit Belarus en bracht in herinnering dat ook Rusland meer is dan alleen Moskou en het contact met de inheemse volkeren van de Rusland is verdiept, omdat de oorlog de jonge mannen uit deze regio's deze onevenredig zwaar heeft getroffen. Bayr riep op om dit najaar te beginnen met de voorbereidende werkzaamheden voor een bindend verdrag van de Raad van Europa dat het recht op een veilig, gezond en duurzaam milieu vastlegt. "Er bestaat geen mensenrecht dat een onbewoonbaar continent kan overleven. Ik wil dat we samen toewerken naar een bindend verdrag," zei Bayr. Ook drong zij eropaan om het Verdrag van de Raad van Europa over AI en mensenrechten snel te ratificeren. "De mensen die deze systemen bouwen, vragen zelf om vangrails. En wanneer de ingenieurs om remmen vragen, hebben de parlementen geen excuses meer," aldus Bayr. Wat Oekraïne betrof, zegde Bayr toe het land te helpen bij de bestrijding van corruptie en het organiseren van verkiezingen zodra de

omstandigheden dat toelaten. Op maandag sprak ook Mattias Guyomar de president van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens de assemblee toe. Guyomar benadrukte dat de rechters van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM), die door de Parlementaire Vergadering namens de 46 lidstaten van de Raad van Europa worden gekozen, een essentiële rol spelen en democratische legitimiteit genieten. Hij lichtte de inspanningen van het Hof toe om efficiënter, zichtbaarder en toegankelijker te werken, met behoud van volledige rechterlijke onafhankelijkheid. Hij benadrukte de inzet van het Hof om Rusland ter verantwoording te roepen en benadrukte het wederzijdse vertrouwen tussen het Hof en nationale hoogste rechtbanken, evenals de gedeelde verantwoordelijkheid voor de bescherming van mensenrechten. Rian Vogels vroeg de President van het EHRM of er alternatieven waren op het schrappen van zaken tegen Rusland en welke boodschap hij heeft voor slachtoffers die dit zien als een verlies van gerechtigheid.

De president verdedigde de beslissing in *Lebedeva e.a. tegen Rusland*: de 879 zaken zijn geschrapt op basis van artikel 37 EVRM en vanwege prioriteitsstelling binnen de beperkte capaciteit van het Hof. Hij stelde dat slachtoffers niet in de steek zijn gelaten, omdat zaken kunnen worden heropend.

Op dinsdag 29 september opende de vergadering met het debat over de hervorming van de Raad van Europa. Namens de fractie van de Socialisten, Democraten en Groenen (SOC) reageerde Saskia Kluit op het eerste voorstel van de Secretaris-Generaal Berset. “Sociale rechten vereisen onze bijzondere aandacht als fundament van een sterke democratie,” zei Kluit. Ook stelde ze dat een moderne Raad van Europa minder hiërarchisch en meer ruimte moet geven aan participatie. “De geloofwaardigheid van de Raad hangt

uiteindelijk af van de concrete impact die hij weet te bereiken," aldus Kluit.

Hierna vond het actualiteitendebat over solidariteit met Ceuta plaats. Algemeen rapporteur voor het Europese migratie- en asielbeleid Lord Michael German benadrukte dat migranten, ook als zij worden gemanipuleerd of ingezet als politiek drukmiddel, mensenrechten behouden onder het EVRM. Hij riep op tot solidariteit met Ceuta en benadrukte dat deze rechten voor iedereen gelden.

In zijn gebruikelijke vragenuur sprak de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa, Alain Berset over het versterken van de internationale rol van de Raad van Europa, met bijzondere aandacht voor gerechtigheid voor Oekraïne, de bescherming van de rechtsstaat en het tegengaan van democratische achteruitgang. Voor het speciale tribunaal tegen de misdaad van agressie riep hij staten op hun politieke toezeggingen om te zetten in daadwerkelijke deelname en financiering. Berset waarschuwde dat het internationale recht steeds meer onder druk staat. "Macht wint terrein ten koste van het recht, en dat verzwakt ook de eigen democratieën," aldus Berset. Hij gaf aan dat de Raad van Europa daarom zijn gemeenschappelijke juridische ruimte en democratische veiligheid moet versterken en pleitte voor een hervorming van de Raad van Europa om de organisatie slagvaardiger te maken en voor te bereiden op de veranderende geopolitieke verhoudingen.

De middagvergadering ving aan met een vragenronde met de Duitse minister van Buitenlandse Zaken Wadephul die benadrukte dat de Raad van Europa zijn kerntaken – democratie, mensenrechten en de rechtsstaat – centraal moet blijven stellen en deze waar nodig moet uitbreiden met nieuwe verdragen en gemeenschappelijke normen. Democratie is volgens hem nooit vanzelfsprekend, maar moet voortdurend worden verdedigd en vernieuwd, zeker

gezien de invloed van digitale technologie en AI op het publieke debat. Ook beklemtoonde hij de rol van de Raad van Europa bij de wederopbouw van Oekraïne en het bewerkstelligen van gerechtigheid voor oorlogsmisdaden via het Schaderegister, de Internationale Commissie voor Schadeloosstelling en het speciale tribunaal voor de misdaad van agressie tegen Oekraïne. Kluit dankte Wadephul voor zijn steun aan het ICC en vroeg hem naar het uitvoeren van de ICC-uitspraken tegen premier Netanyahu, enkele ministers en mensen van Hamas. De minister antwoordde dat zijn regering altijd besluiten van het ICC zal uitvoeren, maar dat dit nu niet aan de orde is.

In het debat over de resoluties **Towards coherent policies on veterans in Europe** (doc.nr. 16473) en **The need for systemic support to Ukrainian soldiers who became disabled as a result of hostilities** (doc.nr. 16464) werd gesproken over de meer dan twee miljoen veteranen als gevolg van de Russische aanvalsoorlog. Er werd gepleit voor structurele, langdurige ondersteuning, met aandacht voor fysieke en mentale gezondheid, revalidatie, huisvesting, onderwijs en werkgelegenheid. Als voorzitter van de commissie Sociale Zaken, Gezondheid en Duurzame ontwikkeling sprak Kluit de steun uit voor de mensen die aan de grenzen van Oekraïne tegen Rusland vechten. “Zij vechten niet alleen voor Oekraïne, maar voor het hele continent en onze waarden. En dat is een onschatbare daad die zij voor ons allemaal verrichten,” sprak ze. Zij benadrukte dat goede veteranenzorg begint bij het voorkomen van verwondingen, onder meer door militairen voldoende middelen te geven om hun werk te doen en wees erop dat Europa onvoldoende is voorbereid op de grote groep veteranen die ondersteuning nodig zal hebben. Kluit merkte op dat de praktische resoluties aanbevelingen bevatten om het veteranenbeleid en de bescherming van mensenrechten en menselijke waardigheid te verbeteren.

Op woensdag 30 september was het plenaire debat over
de resolutie **Growing threats to media pluralism and the independence of the media** (doc.nr. 16468) waarin gewaarschuwd werd voor toenemende bedreigingen van de pluriformiteit en onafhankelijkheid van de media, onder meer door politieke en economische inmenging, druk op publieke omroepen en de dominantie van online platforms. Daan Roovers merkte op dat de groeiende politieke en economische invloed op de media een reële bedreiging vormen voor de democratie, zoals onder meer in Hongarije en Servië zichtbaar was. Roovers stelde voor het debat te verbreden. “Is het, om echt mediapluralisme te waarborgen, voldoende om de media in de eerste plaats als een markt te benaderen? Of zijn ze in de eerste plaats een essentiële openbare infrastructuur?”, sprak zij. Ook wees Roovers op het belang om onderscheid te maken tussen media en journalistiek. “Media is een verzamelterm waar kranten, podcasts en vlogs allemaal onder vallen. Journalistiek verwijst echter naar de methode: verifieerbare, professionele procedures die in principe leiden tot betrouwbare en geloofwaardige informatie,” sprak zij. Roovers uitte haar zorgen over de toenemende financiële onzekerheid in de journalistiek, de groeiende dominantie van sociale-mediabedrijven en de kwetsbare positie van onafhankelijke kwaliteitsjournalistiek als publieke pijler van de democratie. “Aanpak van onevenwichtigheid tussen private en publieke media-infrastructuren is nodig evenals verbetering van de positie van de professionele journalistiek,” aldus Roovers.

Hierna sprak de Portugese President António José Martins Seguro de assemblee toe. In zijn toespraak benadrukte hij dat Europa geen fort mag zijn, maar een open ruimte voor vrijheid, dialoog en samenwerking. Seguro riep op tot een krachtige verdediging van mensenrechten,

democratie en sociale samenhang, en waarschuwde voor extremisme, desinformatie, discriminatie en het ondermijnen van internationale rechtsregels. Daarnaast onderstreepte hij Portugals inzet voor de afschaffing van de doodstraf, gendergelijkheid en klimaatactie. Ook sprak hij zijn steun uit voor Oekraïne en de inspanningen van de Raad van Europa om Rusland ter verantwoording te roepen voor de oorlogsschade en de misdaad van agressie.

In de middagvergadering lichtte Tekke Panman zijn rapport over **Threats to the International Criminal Court** (ICC) (doc.nr. 16475) Tekke Panman toe. “Er zijn pogingen om internationale rechters en aanklagers van het ICC te bedreigen en te intimideren door hen aan dwangmaatregelen te onderwerpen vanwege de uitoefening van hun taken,” constateerde hij. In het rapport vraagt Panman maatregelen te nemen om het ICC en andere internationale instellingen te beschermen tegen dergelijke externe bedreigingen. De eerste vicevoorzitter van het Internationaal Strafhof Rosario Salvatore Aitala sprak ook tijdens dit debat. “Macht ontslaat niemand van verantwoordelijkheid, en zelfs in tijden van oorlog zijn er morele principes die moeten worden gehandhaafd. Daarom zal het Hof zijn werkzaamheden voortzetten en zal het slachtoffers, waar dan ook, nooit in de steek laten,” sprak Aitala. Theo Bovens stelde dat de naoorlogse internationale rechtsorde, gebaseerd op samenwerking tussen landen, vrede en rechtsbescherming, moet worden verdedigd. Volgens hem betekent het ondermijnen van het Internationaal Strafhof het ondermijnen van de fundamenten van onze visie op vrede, de rechtsstaat en de individuele mensenrechten. “Als christendemocraat, als Europeaan en als voorstander van de rechtsstaat steun ik deze resolutie van harte,” zei hij. Daan Roovers wees erop dat een goed functionerende liberale democratie berust op een evenwicht tussen gekozen en onafhankelijke instellingen, waarbij tegenmachten zoals de media en de

rechterlijke macht voorkomen dat politieke macht onbeperkt wordt uitgeoefend. Roovers riep op om, vanuit de kernwaarden mensenrechten, democratie en rechtsstaat, pogingen om het ICC te delegitimeren ondubbelzinnig te veroordelen en de aanbevelingen uit het verslag volledig e steunen. Het rapport is unaniem aangenomen.

Donderdag 1 oktober vond het debat plaats over **Europe, the fastest-warming continent: accelerating climate action with young people** (doc.nr. 16493) met als toegevoegde sprekers de mensenrechtencommissaris van de Raad van Europa en diverse jongeren. Kluit sprak als voorzitter van de commissie Sociale Zaken, Gezondheid en Duurzame ontwikkeling over de noodzaak van actie met het oog op de klimaatcrisis en wees erop dat de vrees voor de gevolgen van de klimaatverandering juist kan aanzetten tot handelen. Ze constateerde dat er ondanks de bestaande afspraken onvoldoende vooruitgang is geboekt en riep haar collega's om hun regeringen te vragen de volgende stap niet langer tegen te houden en, indien mogelijk, zich aan te sluiten bij de toezegging voor een nieuw, juridisch bindend instrument waar de resolutie om vraagt omdat klimaatverandering wereldwijd steeds ernstigere gevolgen heeft voor mensenlevens, voedselzekerheid en watervoorziening. Naar aanleiding van het naderende einde van het voorzitterschap van Monaco van de Raad van Europa sprak Prins Albert II van Monaco de assemblee toe. In zijn toespraak bevestigde de prins nogmaals het sterke engagement van Monaco voor de rechtsstaat, gerechtigheid, de bescherming van de fundamentele vrijheden en het respect voor de menselijke waardigheid. Prins Albert hield een pleidooi voor multilateralisme. "In een versnipperde wereld is het aan ons om ruimtes te behouden waar naties elkaar kunnen ontmoeten, elkaar kunnen begrijpen en kunnen handelen ten dienste van vrede, stabiliteit en vooruitgang." Tot slot drong hij

aan op bescherming van de planeet. “Monaco zet zich ten volle in voor de bescherming van het milieu, de aanpak kan alleen collectief zijn, gebaseerd op wetenschappelijke kennis, internationale samenwerking en onze verantwoordelijkheid tegenover toekomstige generaties,” sloot hij af.

Op donderdagmiddag werd de resolutie **Towards a family-friendly Europe: policy recommendations for demographic renewal** (doc.nr. 16477) behandeld die oproept tot een samenhangend en inclusief demografisch beleid als antwoord op de vergrijzing, lage geboortecijfers en ontvolking van plattelandsgebieden. Daarbij moet aandacht zijn voor de onderliggende oorzaken, zoals hoge woon- en kinderopvangkosten en de combinatie van werk en gezin. De aanbevelingen omvatten betaalbare kinderopvang, betere ouderschapsverlofregelingen, bescherming tegen discriminatie van ouders, meer betaalbare huisvesting voor jongeren en goede langdurige zorg, met aandacht voor de zelfstandigheid en maatschappelijke bijdrage van ouderen. Namens de commissie Sociale Zaken, Gezondheid en Duurzame ontwikkeling rondde Kluit het plenaire debat af. Ze was blij dat het rapport aandacht heeft voor wat jongeren nodig hebben om een gezin te stichten. “Het grootste verlies voor Europa is het verdwijnen van spelende kinderen uit het straatbeeld.”

Op vrijdag 2 oktober stond het rapport **Restructuring and streamlining the Rules of Procedure: modalities relating to the external and interparliamentary relations of the Assembly** (doc.nr. 16217) op de plenaire agenda. Als rapporteur lichtte Rian Vogels het voorstel toe over het uitbreiden van de gedragscode naar gasten, waarnemers en andere deelnemers. “Met deze wijziging worden de ethische regels van de Parlementaire Assemblee, waaronder de verplichting om de waarden van de Raad van Europa te respecteren, ook van toepassing op gasten van de Assemblee,”

lichtte Vogels toe. Bovens sprak namens de Europese Volkspartij (EPP/CD) zijn steun uit voor het vastleggen van de nieuwe regels. “Het gaat erom dat die regels in het daadwerkelijke gedrag tot uiting komen. Democratie is geen kwestie van *power-play*, maar hoort te gaan over *fair-play*,” volgens Bovens. In het vrije debat stelde Bovens dat mensen meerdere identiteiten kunnen hebben, van lokaal tot Europees. Hij wees op het recente bezoek van paus Leo XIV aan Frankrijk, waar deze de Europese identiteit verbond aan gedeelde waarden als mensenrechten, de rechtsstaat en democratie. “Zijn woorden prijzen de diversiteit van ons continent en herinneren ons tegelijkertijd aan ons gemeenschappelijk fundament van gedeelde waarden.”

3. Overige

Carla Moonen werd gekozen tot vice-voorzitter van het netwerk over de situatie van Oekraïense kinderen. Tijdens de bijeenkomst van dit netwerk spraken de leden met kinderen uit de Charkiv-regio die deel uitmaakten van een herstelverblijf in de Elzas. Het netwerk is opgericht in juni 2024 om de belangen, bescherming en terugkeer te ondersteunen van Oekraïense kinderen die door de Russische agressie zijn getroffen. In het kader van de borstkankermaand oktober organiseerden Women@PACE en de commissie Sociale Zaken een side event over discriminatie van overlevenden van kanker. Vogels, die zelf kampte met borstkanker, deelde haar persoonlijke ervaringen. “Ik koos voor mijn werk, dat was mijn reddingslijn, het gaf mij nieuwe energie en daardoor voelde ik me geen patiënt.” Kluit benadrukte als voorzitter van de commissie Sociale Zaken dat (financiële) gevolgen van kanker nog lang na de behandeling kunnen voortduren. In aanwezigheid van wetenschappers werd gesproken over het ‘recht om vergeten te worden’ en het voorkomen dat een eerdere kankerdiagnose leidt tot belemmeringen bij het vinden van werk of het afsluiten van verzekeringen. Kluit organiseerde een hoorzitting als rapporteur Palestijnse

kinderen in Israëlische militaire detentie met Save the Children.

De delegatieleden vervullen momenteel de volgende rapporteurschappen: Vogels over ‘Het toepassen van ethische normen op de leden van alle delegaties die deelnemen aan het werk van PACE’ en ‘De noodzaak tot bescherming van verkiezingswaarnemers’, Panman over ‘Corruptie als bedreiging voor de democratie en de rechtsstaat in Europa’ en ‘Bedreigingen voor het Internationaal Strafhof’, Kluit over ‘Over de convergentie van extremistische, autocratische en oligarchische bedreigingen voor de democratie in Europa’, ‘Democratisering van de economie: een nieuw terrein voor democratisch bestuur’ en ‘De situatie van kinderen in Israëlische detentie’, Veldhoen over ‘Waarborging van de mensenrechten in de door kunstmatige intelligentie aangestuurde publieke sector’ en het algemeen rapporteurschap van Gala Veldhoen inzake de afschaffing van de doodstraf is geprolongeerd vanwege het goede werk dat ze heeft verricht.

De voorzitter van de delegatie,
Vogels

De griffier van de delegatie,
Bakker-de Jong